

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Carte apărută cu sprijinul Goethe–Institut

DANIEL KEHLMANN

Măsurarea lumii

Traducere din germană de
CORINA BERNIC

HUMANITAS
fiction

Coperta de
IONUȚ BROȘTIANU
Redactor
ANDREI ANASTASESCU

DANIEL KEHLMANN
DIE VERMESSUNG DER WELT
Originally published under the title DIE VERMESSUNG
DER WELT
Copyright © 2005 Rowohlt Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg
© HUMANITAS, 2010, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/317 18 19, fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. — CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KEHLMANN, DANIEL

Măsurarea lumii / Daniel Kehlmann; trad.: Corina Bernic. -
București : Humanitas, 2010
ISBN 978-973-689-195-3

I. Bernic, Corina (trad.)

821.112.2-31=135.1

Călătoria

În septembrie 1828, cel mai mare matematician al țării și-a părăsit pentru prima oară după multă vreme orașul de baștină, pentru a participa la congresul naturaliștilor germani de la Berlin. Bineînțeles că nu și-a dorit să plece. Luni de zile s-a tot codit, dar Alexander von Humboldt l-a bătut la cap până când, într-un moment de slăbiciune, s-a văzut nevoit să încuviințeze, sperând că această zi nu va veni niciodată.

Acum, profesorul Gauß se ascundea în pat. Când Minna îi ceruse să se scoale, spunându-i că poștalionul așteaptă și că are o cale lungă de străbătut, el a strâns perna în brațe și, închizând ochii, a încercat să o facă pe soția sa să dispară. Când i-a deschis la loc, Minna era tot acolo, așa că a numit-o sâcâitoare, mărginită și i-a mai zis că ar fi blestemul bătrâneții lui. Cum nici asta nu i-a fost de ajutor, a dat pătura la o parte și și-a pus picioarele pe podea.

Bosumflat și spălat în pripă, a coborât treptele. În camera de zi, fiul său, Eugen, îl aștepta cu bagajele făcute. Când l-a văzut, Gauß a fost cuprins de furie: a spart un urciur de pe pervazul ferestrei, a bătut din picioare și a început să lovească încoace și încolo. Nu s-a liniștit nici măcar atunci când Eugen și Minna i-au pus mâinile pe umeri și l-au asigurat că va fi bine tratat, că nu peste mult timp va fi înapoi acasă, că totul va trece repede ca un vis urât. Abia atunci când preabătrâna lui mamă, deranjată de zgomot, a venit din camera ei, l-a ciupit de obraz și a întrebat unde e viteazul ei băiat, s-a liniștit. De Minna s-a despărțit cu răceală, iar

pe fiica și pe fiul lui mai mic i-a mângâiat absent pe cap. S-a lăsat apoi urcat în poștalion.

Drumul avea să fie un chin. L-a numit pe Eugen un ratat, i-a luat bastonul și a încercat să-l lovească cu toată puterea peste picioare. Un timp a privit încrunțat pe fereastră, după care a întrebat când se va căsători odată fiică-sa. De ce nu o vrea nimeni, care e problema?

Eugen și-a aranjat părul lung pe spate, și-a așezat pe cap cu ambele mâini bereta roșie și nu a dat nici un răspuns.

Zi odată, a spus Gauß.

Sincer să fiu, a spus Eugen, soră-mea nu e tocmai o frumusețe.

Gauß a încuviințat din cap, răspunsul i se părea plauzibil. A cerut apoi o carte.

Eugen i-a dat ce ceruse: *Arta gimnasticii germane* de Friedrich Jahn. Era una dintre cărțile lui preferate.

Gauß a încercat să citească, însă doar câteva secunde mai târziu a ridicat privirea din carte și a început să se plângă de tapiseria din piele a poștalionului realizată după ultima modă; te-apucă greața când o vezi, nu alta. În curând, a povestit el, mașinile vor transporta oamenii dintr-un oraș în altul cu viteza unui proiectil. Atunci se va putea ajunge într-o jumătate de oră de la Göttingen la Berlin.

Eugen a clătinat sceptic din cap.

Este ciudat și nedrept, a spus Gauß, chiar tipic pentru bunul-plac al destinului faptul că te naști într-un anumit timp, al cărui prizonier rămâi, fie că îți place sau nu. Unii pot fi din cale-afară de favorizați față de cei din trecut, iar alții sunt sortiți să devină clovnii viitorului.

Eugen a încuviințat somnoros din cap.

Până și o minte ca a lui, a continuat Gauß, n-ar fi reușit să facă nimic dacă ar fi trăit în vremurile de început ale omenirii sau undeva pe malul fluviului Orinoco, pe când, dimpotrivă, peste două sute de ani, orice idiot va îndruga verzi și uscate, amuzându-se pe seama persoanei lui. A mai stat o vreme pe gânduri, l-a făcut pe Eugen ratat, după care

s-a dedicat lecturii. În timp ce tatăl său citea, Eugen privea fix pe fereastra poștalionului pentru a-și ascunde fața schimonosită de furie.

În *Arta gimnasticii germane* era vorba, evident, despre aparate de gimnastică. Autorul descria în amănunt tot soiul de mecanisme născocite de el, bune să te cațări pe ele. Pe unul l-a botezat cal, pe altul bârnă, pe altul capră.

Gauß a spus că tipul e nebun, după care a deschis fereastra și a azvârlit cartea afară.

E cartea mea, a strigat Eugen.

Gauß i-a răspuns că nici el nu era de altă părere, după care a adormit și nu s-a mai trezit până la popasul următor, aproape de graniță, unde au schimbat caii.

Cât timp au fost dezlegați caii obosiți și alții, odihniți, au fost înhămați la poștalion, cei doi au mâncat supă de cartofi într-un han. Un bărbat slab de la masa vecină, cu barbă lungă și obrații supti, singurul oaspete în afară de ei, se holba mut la cei doi. Corpul, a spus Gauß, care spre supărarea lui visase aparate de gimnastică, corpul stă cu adevărat la originea tuturor umilințelor. Faptul că un spirit ca al lui este întemnițat într-un corp bolnăvicios, pe când un mediocru precum Eugen nu se îmbolnăvește mai niciodată i s-a părut întotdeauna o dovadă grăitoare pentru umorul negru al lui Dumnezeu.

Eugen a spus că și el avusese în copilărie o formă severă de vărsat de vânt. Era să și moară. Cicatricile se mai văd încă!

Gauß a spus că da, într-adevăr, uitase asta. A arătat spre caii din fața ferestrei. De fapt, nu e greșit să spui că bogaților le trebuie de două ori mai mult timp pentru o călătorie decât săracilor. Cine folosește animale de poștă le poate schimba după fiecare etapă a drumului. Cine călătorește cu propriii cai trebuie să aștepte până când aceștia se odihnesc.

Și ce-i cu asta, a întrebat Eugen.

Desigur că, a continuat Gauß, unuia care nu-i obișnuit să gândească așa ceva i se pare de la sine înțeles. La fel ca

faptul că te slujești de baston când ești tânăr, iar când ești bătrân, nu.

Un student poartă întotdeauna baston, a spus Eugen. Așa a fost dintotdeauna și așa va fi mereu.

Posibil, a răspuns Gauß și a zâmbit.

Au mâncat apoi în liniște, până când a apărut jandarmul de la graniță și le-a cerut permisele de trecere. Eugen i-a arătat permisul său: un certificat emis de Curte, pe care scria că el, deși student, nu este suspect și are voie să intre pe teritoriul Prusiei însoțit de tatăl său. Jandarmul l-a privit cu suspiciune, a examinat permisul, a încuviințat din cap, după care s-a întors spre Gauß. Acesta nu avea nimic asupra lui.

Nici un fel de permis, a întrebat jandarmul mirat, nici un bilet, nici o ștampilă, nimic?

Gauß a spus că n-a avut niciodată nevoie de așa ceva. Ultima oară trecuse granițele Hanovrei acum douăzeci de ani. Pe atunci nu avusese nici o problemă.

Eugen a încercat să explice cine erau ei, încotro se îndreptau și la cererea cui. Că acel congres de științe ale naturii are loc sub înaltul patronaj al Coroanei. Tatăl său era deci invitat, într-un fel, chiar de către rege, ca oaspete de onoare.

Jandarmul a insistat să vadă un permis.

Poate că el nu știe, a continuat Eugen, dar tatăl lui este admirat chiar și în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, este membru al tuturor academiilor și încă din tinerețe a fost supranumit regele neîncoronat al matematicienilor.

Gauß a încuviințat. Se spune că, datorită lui, Napoleon ar fi decis să cruțe orașul Göttingen de asediu.

Eugen a pălit.

Napoleon, a repetat jandarmul neîncrezător.

Întocmai, a spus Gauß.

Jandarmul a cerut un permis, de astă dată ridicând puțin tonul.

Gauß și-a așezat capul pe brațe și nu a mai făcut nici o mișcare. Eugen i-a dat un ghiont, dar fără succes. Gauß a

mormăit că puțin îi pasă, că el vrea acasă și, oricum, îi este indiferent.

Jandarmul și-a aranjat încurcat chipiul.

Atunci s-a amestecat în discuție și bărbatul de la masa alăturată. Toate acestea trebuie să se termine odată! Germania va fi liberă, iar cetățenii cinstiți vor putea trăi și călători fără nici o constrângere, sănătoși la minte și la trup, și nu vor mai avea nevoie de hârtoage.

Neîncrezător, jandarmul i-a cerut și acestuia actele.

Tocmai asta voia să spună, a răbufnit bărbatul și a început să se caute în buzunare. S-a ridicat brusc în picioare, a aruncat un scaun și s-a năpustit afară. Până să-și vină în fire, jandarmul s-a holbat câteva momente la ușa deschisă, după care a dat fuga după el.

Gauß și-a ridicat încet capul. Eugen a propus să plece imediat mai departe. Gauß a încuviințat și a mâncat în tăcere restul de supă. Postul de jandarmi era acum gol, ambii polițiști fiind în urmărirea bărbosului. Eugen și birjarul au ridicat împreună bariera. Apoi au trecut pe teritoriul prusac.

Gauß era acum binedispus, aproape vesel. Vorbea despre geometria diferențială. Nici nu poți să-ți imaginezi până unde se va ajunge cu studiul spațiilor curbe. Până și el înțelege toate acestea doar în linii mari, Eugen ar trebui să se bucure de mediocritatea sa, pentru că uneori te cuprinde frica și groaza. Apoi a povestit despre tinerețea lui tristă. Că a avut un tată aspru, absent, că Eugen ar trebui să se considere norocos. Că începuse să socotească chiar înainte de a rosti primele cuvinte. Că, odată, tatăl lui a făcut o greșală pe când calcula câștigul pe o lună, iar el a început să plângă. Când tatăl a corectat greșeala, el s-a oprit brusc din plâns.

Eugen părea foarte impresionat de cele auzite, deși știa că povestea nu-i adevărată. Fratele lui, Joseph, era cel care o inventase și o răspândise. Între timp, tatăl său trebuie să o fi auzit atât de des, încât a început să o și creadă.

Gauß a început să vorbească despre hazard, duşmanul tuturor ştiinţelor, pe care el a căutat întotdeauna să-l elimine. Dacă priveşti de aproape, în spatele fiecărei întâmplări ajungi să vezi fineţea nesfârşită a unei reţele de cauzalităţi. Dacă te îndepărtezi puţin, ți se dezvăluie marile paradigme. Libertatea și hazardul sunt o problemă de raportare, de distanță. Înțelegea el toate acestea?

Oarecum, a spus Eugen obosit și și-a privit ceasul de buzunar. Nu mergea foarte bine, dar trebuia să fie între trei jumătate și cinci dimineața.

Cu toate acestea, regulile probabilității, a continuat Gauß în timp ce-și apăsa cu mâinile șalele care-l dureau, nu sunt neapărat valabile. Ele nu sunt legi universale, iar excepțiile sunt posibile. O dovedește mintea sa strălucită, după cum o dovedește și orice câștig la jocurile de noroc, de care se bucură și un idiot. Uneori, crede el, până și legile fizicii au un efect pur statistic, lăsând loc excepțiilor: fantomele sau transmiterea gândurilor.

Eugen a întrebat dacă nu cumva e o glumă.

Nici el nu mai știe, a spus Gauß, căzând într-un somn greu.

Au ajuns la Berlin în după-amiaza târzie a zilei următoare. Sute de case mărunte, împrăștiate fără vreun criteriu, un avanpost al Europei în cea mai mlăștinoasă zonă. Abia acum începuse ridicarea unor clădiri impunătoare: un dom, câteva palate, un muzeu pentru descoperirile făcute de Humboldt în marea lui expediție.

În câțiva ani, a spus Eugen, aici va fi o metropolă precum Roma, Paris sau Sankt Petersburg.

Niciodată, a spus Gauß. Respingător oraș!

Poștalionul trecea hodorogind peste pavajul prost. De două ori caii s-au speriat de mârâitul câinilor, iar pe niște străzi lăturalnice roțile erau gata să rămână blocate în nisipul umed. Gazda lor locuia în zona halelor la numărul patru, în centrul orașului, chiar în spatele șantierului pe care urma să se înalțe noul muzeu. Ca să nu se piardă, le desenase un

plan foarte exact. Cineva trebuie să-i fi văzut de departe venind, pentru că, doar la câteva secunde după ce au intrat în curte, ușa casei s-a deschis brusc și patru bărbați au alergat în întâmpinarea lor.

Alexander von Humboldt era un domn în vârstă, mic de statură și cu părul alb ca neaua. În spatele lui veneau un secretar cu un caiet deschis în mână, un valet în livrea și un bărbat tânăr cu favoriți, care căra un stativ și o cutie de lemn. Au luat cu toții o poziție solemnă, ca la repetiții. Humboldt a întins mâinile spre portiera poștalionului.

Nici un răspuns.

Dinăuntru poștalionului răzbăteau frânturile unei discuții aprinse. Nu, a continuat cineva, nu! S-a auzit o lovitură surdă, după care iarăși, pentru a treia oară: Nu! Apoi, preț de câteva momente, nimic.

În sfârșit, s-a deschis portiera, iar Gauß a pășit, cu precauție, afară. S-a smucit înapoi atunci când Humboldt l-a cuprins pe după umeri și i-a strigat că e o onoare nemai-pomenită, un moment măreț pentru Germania, pentru știință, pentru el însuși.

Secretarul a notat, bărbatul din spatele cutiei de lemn a șoptit: Acum!

Humboldt împietrise. Acela este domnul Daguerre, a șoptit el fără să-și miște buzele. Un protejat de-al său, care lucrează la un aparat menit să immortalizeze clipa pe un strat de iodură de argint, sensibil la lumină, salvând-o astfel din fața ireversibilei treceri a timpului. Vă rog, nu vă mișcați, pentru nimic în lume!

Gauß a spus că vrea acasă.

O clipă numai, a șoptit Humboldt, cam cincisprezece minute, s-au făcut între timp progrese remarcabile. Cu doar câțva timp în urmă, ar fi durat mult mai mult, la primele încercări avea impresia că nu-l mai ajuta spatele. Gauß încerca să scape, dar măruntul bătrân îl strângea cu o forță uimitoare, mormăind: Să fie anunțat regele! Iar valetul se și pusese pe drum. Apoi, probabil pentru că tocmai atunci

îi trecuse prin cap, a continuat: Notițe, de analizat posibilitatea de a crește foci la Wagnemünde, condițiile par prietnice, de analizat asta mâine! Secretarul a notat.

Eugen, care abia acum cobora, șchiopătând, din poșta-lion, s-a scuzat pentru ora târzie a sosirii lor.

Aici nu există devreme sau târziu, a mormăit Humboldt. Aici există doar muncă, asta facem aici. Noroc că mai e lumină. Nu vă mișcați!

Un polițist a intrat în curte și a întrebat ce se întâmplă acolo.

Mai târziu, a șuierat Humboldt printre buzele strânse.

E prea multă lume adunată la un loc, a spus polițistul. Ori se despart imediat, ori va fi nevoit să acționeze oficial.

Sunt șambelan, a șuierat Humboldt.

Ce-ați spus? Polițistul s-a înclinat spre el.

Șambelan, a repetat secretarul lui Humboldt. Membru al Curtii.

Daguerre i-a ordonat polițistului să se îndepărteze.

Încrunțat, polițistul a făcut câțiva pași înapoi. În primul rând, așa ceva ar putea spune oricine, în al doilea rând, interzicerea oricăror întruniri este valabilă pentru toți. Iar cel de-acolo, arătând spre Eugen, este desigur student. În acest caz, lucrurile se complică foarte mult.

Dacă nu o ia imediat din loc, a spus secretarul, va avea niște încurcături cum nici nu-și poate imagina.

Nu așa i se vorbește unui om al legii, a răspuns ezitant polițistul. Le dă cinci minute.

Gauß a gemut de durere și s-a smucit din strânsoare.

A, nu! a țipat Humboldt.

Daguerre bătea din picior. Acum clipa a fost pierdută pentru veșnicie!

Ca toate celelalte, a spus Gauß calm. Ca toate celelalte.

Și într-adevăr: în aceeași noapte, pe când în camera de alături Gauß sforăia atât de tare, încât se auzea în toată casa, Humboldt cerceta cu o lupă placa de cupru luminată și nu observa nimic. Abia după un timp i s-a părut că întrezărește

un amalgam de contururi neclare, crochiul confuz a ceva ce părea a fi un peisaj de sub ape. În mijloc o mână, trei pantofi, un umăr, manșeta dublă de la o uniformă și lobul unei urechi. Sau poate nu? Oftând, a aruncat placa pe fereastră și a auzit-o lovind, cu un zgomot înfundat, pământul din curte. Câteva secunde mai târziu o și uitase, ca pe toate celelalte lucruri care nu-i reușiseră.